

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Факультет землевпорядкування

Кафедра землевпорядного проектування

“Затверджую”

Декан факультету
землевпорядкування

д.е.н. Т.О. Євсюков

Протокол № від травня 2020 р.

Розглянуто і схвалено

на засіданні кафедри землевпорядного проектування
протокол № від квітня 2020 року

Завідувач кафедри

д.е.н. Мартин А.Г

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

з дисципліни

„ Землеустрій (Історія земельних відносин і землеустрою)”

Напрямок підготовки 193- «Геодезія та землеустрій»

факультет Землевпорядкування

Розробники: Мартин А.Г., Чумаченко О.М., Колганова І.Г.

Київ – 2020р.

1. Опис навчальної дисципліни

Землеустрій (Історія земельних відносин і землеустрою)

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
ОС	Бакалавр	
Напрямок підготовки	193- «Геодезія та землеустрій»	
Галузь знань	Архітектура та будівництво	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	113	
Кількість кредитів ECTS	2	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (якщо є в робочому навчальному плані)	-	
Форма контролю	залік	
Показники навчальної дисципліни для денної, заочної форм навчання та ск		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Семестр	3	2,3
Лекційні заняття	30 год.	7 год.
Лабораторні заняття	30 год.	0 год.
Самостійна робота	30 год.	0 год.
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних самостійної роботи студента –	4 год.	

1. Пояснювальна записка

до дисципліни

„Землеустрій (Історія земельних відносин і землеустрою)”

1. Мета та завдання дисципліни

1.1. Місце дисципліни у фаховій підготовці землевпорядників

Мета викладання дисципліни при підготовці інженерів землевпорядників полягає в засвоєнні студентами суті та закономірностей розвитку земельних відносин і землеустрою.

Завдання дисципліни – навчити студентів використанню знань, набутих при вивченні цієї дисципліни, для засвоєння інших дисциплін спеціальності, а також при курсовому і дипломному проектуванні.

Історія земельних відносин і землевпорядкування є першою спеціальною дисципліною в процесі підготовки інженерів - землевпорядників і має за мету пізнання сутності та закономірності розвитку земельних відносин і землеустрою.

Основними завданнями дисципліни є:

- визначення поняття і сутності земельних відносин і землеустрою;
- вивчення соціально-економічних передумов зародження земельних відносин і землеустрою;
- аналіз змісту і методів регулювання земельних відносин і землеустрою;
- пізнання сутності, сучасного змісту і тенденцій розвитку земельних відносин на різних етапах розвитку України;
- вивчення процесу розвитку землеустрою на всіх етапах розвитку України;
- встановлення перспектив розвитку земельних відносин в Україні і основних напрямків вдосконалення землекористування;
- вивчення сутності і напрямків розвитку земельних відносин і землеустрою в інших країнах.

Вивчення “Історії земельних відносин і землеустрою” повинно передувати засвоєнню студентами історії України.

Знання історії земельних відносин і землеустрою необхідно студентам для подальшого успішного засвоєння курсів наукових основ землеустрою, землевпорядного проектування, земельного кадастру, земельного права, управління земельними ресурсами, економіки землекористування та землевпорядкування та ін.

1.2. Вимоги щодо знань і вмінь, набутих внаслідок вивчення дисципліни.

В результаті вивчення дисципліни студент повинен знати :

- закономірності розвитку земельних відносин і землеустрою, його позитивні і негативні тенденції;
- зміст і направленість землевпорядних заходів на основних етапах розвитку країни, їх політичну і соціально-економічну направленість і ефективність;
- особливості розвитку земельних відносин і заходів з землеустрою в інших країнах;
- особливості функціонування землі в суспільному виробництві, сутність, зміст і методи регулювання земельних відносин в незалежній Україні.

Студент повинен **вміти:**

- провести аналіз і дати оцінку соціально - економічної сутності земельних відносин і системи землеустрою;
- встановити тенденції розвитку земельних відносин і землеустрою в різних регіонах України і зарубіжних країнах;
- використовувати набуті знання з історії земельних відносин і землеустрою при вивченні основ землеустрою, землевпорядкування, земельного кадастру, інших спеціальних дисциплін та при курсовому і дипломному проектуванні.

2. Зміст лекційного курсу

Модуль I. Історія земельних відносин та землеустрою

Тема 1. Історія землеустрою, геодезії, картографії та кадастру

Зрозуміти предмет и завдання курсу. Вивчити базові терміни і поняття. Проаналізувати взаємозв'язок наук про Землю (геодезії, картографії, астрономії, землевпорядкування). Розглянути античні уявлення про Землю, первинні вимірювальні прилади та картографію.

Тема 2. Початковий етап розвитку геодезичних та межувальних робіт

Розглянути стародавні уявлення про геодезичні та межувальні роботи.

Вивчити комплекс вимірювальних та картографічних робіт.

Тема 3. Середньовічні уявлення про землі.

Проаналізувати середньовічний етап становлення та розвитку картографії охоплює великий часовий проміжок із V до середини XVII століття,

раннє середньовіччя (V–XI ст.) – монастирська картографія,

середньовіччя (XII – XIV ст.) – створення карт –портоланів,

пізнє середньовіччя – картографічний ренесанс (XV – XVII ст.) картографія епохи Великих географічних відкриттів.

Тема 4. Розвиток межувальних та картографічних робіт в XV – кінець XVIII ст.

Вивчити особливості проведення картографічних робіт в допетровський період. Проаналізувати Реформи Петра I та послідовників

Вивчити межувальні роботи, писцеві описи.

Тема 5. Розвиток межових, картографічних та кадастрових робіт в кінці XVII – XIX ст.

Запам'ятати та оцінити внесок в розвиток землевпорядної науки досягнень видатних вчених, а саме Струве, Гауса Бесселя та інших.

Тема 6. Земельні питання кінця XVIII - XIX ст.

Запам'ятати особливості проведення реформи відміни кріпосного права 1861 року. Проаналізувати та зробити висновки її соціально-економічні наслідків.

Тема 7. Розвиток земельних відносин у другій половині ХІХ - на початку ХХ ст.

Вивчити економічні перетворення та їх наслідки в аграрному секторі.

Запам'ятати особливості проведення Столипінської аграрної реформи

Проаналізувати економічне становище на Українських землях.

Тема 8. Особливості земельних відносин у післяреволюційний період.

Знати результати революції 1917 р та реформи більшовиків. Вивчити особливості НЕПу та його вплив на земельні відносини. Знати передумови, особливості та наслідки голодоморів 1921-1923р та 1932-1933 рр. Знати визначення «куркуль»

Тема 9. Радянські реформи.

Знати особливості реформування земельних відносин в період 1920–1941 рр. Вивчити земельні відносини і землеустрій у період 1941–1990 років.

Тема 10. Реформування земельних відносин за часів незалежності України (1991-2020рр.).

Розуміти особливості розвитку земельних відносин в умовах незалежності України. Знати що таке роздержавлення земель та приватизація земельних ділянок. Вивчити особливості формування законодавчої бази сучасного землеустрою та кадастру

3. Теми практичних занять

Модуль 1. Історія земельних відносин та землеустрою і земельних відносин і землеустрою до 1917 року.

- 1.1. Особливості формування земельної власності і земельних відносин на території України в XIV – XVIII століття.
- 1.2. Землеустрій у феодально – кріпосницьку епоху.
- 1.3. Селянська реформа 1861 року і її значення в реформуванні земельних відносин. -2 год.
- 1.4. Історичні уроки Столипінської аграрної реформи 1906 – 1912 рр.

Модуль 2. Розвиток земельних відносин і землеустрою в Україні та інших країнах світу

- 2.1. Форми землевпорядкування на території України у період скасування приватної власності на землю (1917 – 1920 рр.).
- 2.2. Земельні відносини в Радянській Україні у період 1920 – 1941 рр.
- 2.3. Земельні відносини і землеустрій у період розвитку колгоспного ладу на Україні.
- 2.4. Вдосконалення земельних відносин і землеустрою в 1961 – 1970 рр., в 1971 – 1980 рр., 1981 – 1990 рр.
- 2.5. Правові проблеми земельної власності та в зарубіжних країнах.
- 2.6. Розвиток землеустрою в ході здійснення земельної реформи в незалежній Україні.
- 2.7. Місце землевпорядкування в системі виробничих відносин і його завдання на сучасному етапі.
- 2.8 Розвиток землеустрою на сучасному етапі.

**4. Модульна структура дисципліни
«Землеустрій (Історія земельних відносин і землеустрою)»**

Змістовний модуль		Тема	
№ з/п	Назва	№ з/п	Назва
1.	Модуль 1. Історія земельних відносин і землеустрою до XIX ст.	1.1.	Історія еволюції земельних відносин
		1.2.	Земельні відносини і землеустрій у період існування кріпосного права.
		1.3.	Основні положення селянської реформи 1861 року і зміна земельних відносин на її основі.
		1.4.	Розвиток земельних відносин в кінці 19 ст.
2.	Модуль 2. Історія земельних відносин і землеустрою від XIX ст. по наш час	2.1.	Земельні відносини і землеустрій в Радянській Україні.
		2.2.	Розвиток земельних відносин і землевпорядкування в зарубіжних країнах.
		2.3.	Земельні відносини і землеустрій в незалежній Україні (1991-2000 рр.)
		2.4.	Теоретичні передумови вивчення історії земельних відносин і землеустрою.
		2.5	Наукові основи формування земельних відносин.

5. Зміст навчальної дисципліни Землеустрій (Історія земельних відносин і землеустрою)”

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Зміст лекційного курсу

Модуль 1. Історія земельних відносин і землеустрою до XIX ст.

Тема 1. Історія землеустрою, геодезії, картографії та кадастру

Зрозуміти предмет и завдання курсу. Вивчити базові терміни і поняття. Проаналізувати взаємозв'язок наук про Землю (геодезії, картографії, астрономії, землепорядкування). Розглянути античні уявлення про Землю, первинні вимірювальні прилади та картографію.

Тема 2. Початковий етап розвитку геодезичних та межувальних робіт

Розглянути стародавні уявлення про геодезичні та межувальні роботи.

Вивчити комплекс вимірювальних та картографічних робіт.

Тема 3. Середньовічні уявлення про землі.

Проаналізувати середньовічний етап становлення та розвитку картографії охоплює великий часовий проміжок із V до середини XVII століття,

раннє середньовіччя (V–XI ст.) – монастирська картографія,

середньовіччя (XII – XIV ст.) – створення карт –портоланів,

пізнє середньовіччя – картографічний ренесанс (XV – XVII ст.) картографія епохи Великих географічних відкриттів.

Тема 4. Розвиток межувальних та картографічних робіт в XV – кінець XVIII ст.

Вивчити особливості проведення картографічних робіт в допетровський період. Проаналізувати Реформи Петра I та послідовників

Вивчити межувальні роботи, писцеві описи.

Тема 5. Розвиток межових, картографічних та кадастрових робіт в кінці XVII – XIX ст.

Запам'ятати та оцінити внесок в розвиток землевпорядної науки досягнень видатних вчених, а саме Струве, Гауса Бесселя та інших.

Модуль 2. Історія земельних відносин і землеустрою від XIX ст. по наш час

Тема 6. Земельні питання кінця XVIII - XIX ст.

Запам'ятати особливості проведення реформи відміни кріпосного права 1861 року. Проаналізувати та зробити висновки її соціально-економічні наслідків.

Тема 7. Розвиток земельних відносин у другій половині XIX - на початку XX ст.

Вивчити економічні перетворення та їх наслідки в аграрному секторі.

Запам'ятати особливості проведення Столипінської аграрної реформи

Проаналізувати економічне становище на Українських землях.

Тема 8. Особливості земельних відносин у післяреволюційний період.

Знати результати революції 1917 р та реформи більшовиків. Вивчити особливості НЕПу та його вплив на земельні відносини. Знати передумови, особливості та наслідки голодоморів 1921-1923р та 1932-1933 рр. Знати визначення «куркуль»

Тема 9. Радянські реформи.

Знати особливості реформування земельних відносин в період 1920–1941 рр. Вивчити земельні відносини і землеустрій у період 1941–1990 років.

Тема 10. Реформування земельних відносин за часів незалежності України (1991-2020рр.).

Розуміти особливості розвитку земельних відносин в умовах незалежності України. Знати що таке роздержавлення земель та приватизація земельних ділянок. Вивчити особливості формування законодавчої бази сучасного землеустрою та кадастру

6. Теми практичних занять

На лекціях студент отримує основні знання по темі та отримує завдання на підготовку доповіді (реферату). В кожній підгрупі виділяється кілька студентів-організаторів групової роботи – доповідачів. Доповідь оформляється у вигляді реферату, який обов'язково містить розділи:

Вступ

- 1) Формулювання проблеми
- 2) Огляд проблеми (тематичні розділи)

Висновки

Модуль 1. Історія земельних відносин і землеустрою до XIX ст.

1.1. Особливості формування земельної власності і земельних відносин на території України від найдавніших часів до XVIII століття.- 1 год.

1.2. Землеустрій у феодально – кріпосницьку епоху. -1год.

1.3. Селянська реформа 1861 року і її значення в реформуванні земельних відносин. -2 год.

Модуль 2. Історія земельних відносин і землеустрою від XIX ст. по наш час

2.1. Форми землевпорядкування на території України у період скасування приватної власності на землю (1917 – 1920 рр.)- 1 год.

2.2. Земельні відносини в Радянській Україні у період 1920 – 1941 рр. - 1 год.

2.3. Земельні відносини і землеустрій у період розвитку колгоспного ладу на Україні. - 1 год.

2.4. Вдосконалення земельних відносин і землеустрою в 1961 – 1970 рр., в 1971 – 1980 рр., 1981 – 1990 рр. – 1 год.

2.5. Правові проблеми земельної власності та в зарубіжних країнах. - год.

2.6. Розвиток землеустрою в ході здійснення земельної реформи в незалежній Україні. - 1 год.

2.7. Місце землевпорядкування в системі виробничих відносин і його завдання на сучасному етапі. - 2год.

2.8. Розвиток землеустрою на сучасному етапі. - 2год.

7. Теми рефератів

1. Особливості формування земельної власності і земельних відносин на території України в XVI-XVIIIст.

2. Особливості землеустрою на території України в XVI-XVIIIст.

3. Форми земельного устрою в Феодально-кріпосницьку епоху.

4. Роль писцового межування (опису) в розвитку землеустрою.

5. Генеральне і спеціальне межування.

6. Особливості земельних перетворень в XVIII ст. в Галичині і на Буковині.

7. Селянська реформа 1861 року і значення її в реформуванні земельних відносин XVIII ст.

8. Поняття Селянського Поземельного Банку і його роль в ринку землі.

9. Столипінська аграрна реформа та її роль у розвитку земельних відносин та землеустрою.

10. Роль Столипіна в розвитку землеустрою.
11. Столипін і розвиток власності на землю.
12. Розвиток земельних відносин на території України у період скасування приватної власності на землю (1917 - 1920 рр.).
13. Реформування земельних відносин в Радянській Україні у період 1920 -1941 рр.
14. Суть і зміст землевпорядкування на території України у період 1920 -1941 рр.
15. Земельні відносини і землеустрій в період зміцнення і розвитку колгоспного ладу на Україні.
16. Вдосконалення земельних відносин і землеустрою в 1961-1970 рр., в 1971-1980 рр. та в 1981-1990 рр.
17. Реформування власності на землю - основний напрям земельної реформи в зарубіжних країнах.
18. Правові проблеми земельної власності і земельного ринку в зарубіжних країнах.
19. Землеустрій в зарубіжних країнах.
20. Особливості регулювання земельних відносин.
21. Зміст і тенденції розвитку земельної реформи в незалежній Україні.
22. Розвиток землеустрою в ході здійснення земельної реформи в незалежній Україні.
23. Особливості реформування земельних відносин в сільському господарстві.
24. Закономірності розвитку земельних відносин.
25. Місце землевпорядкування в системі виробничих відносин і його завдання на сучасному етапі.
26. Роль держави в розвитку земельних відносин і землевпорядкування та їх вплив на стабільність суспільства.
27. Історичні передумови розвитку земельних відносин в Україні.
28. Структура земельних відносин в перехідний період до ринкової економіки.
29. Роль земельних відносин в сталому розвитку суспільства.
30. Розвиток землеустрою на сучасному етапі.
31. Модель розвитку земельних відносин на сучасному етапі.

Основні вимоги до написання рефератів

1. Тему реферату студент вибирає самостійно із запропонованих в переліку або спільно із викладачем формує індивідуальну, відповідно до програми даного курсу.
2. Після ознайомлення з змістом вибраної теми реферату, студенту варто ознайомитися з довідковою, науково-методичною, спеціальною і додатковою літературою, яка необхідна для написання роботи. Перед її написанням студент повинен обов'язково продумати і скласти чіткий план його викладення, який при необхідності, можна уточнити у викладача. Важливо зрозуміти, що чим чіткіший план роботи, чим логічніше він складений, тим легше авторові викласти свої думки, зробити обґрунтовані висновки. В свою чергу, план реферату є відображенням її структури, під якою розуміється чіткий порядок її побудови, взаємозв'язок з окремими частинами.
3. Структура роботи, як правило, включає титульний листок; план роботи; вступ (де викладається актуальність і основні положення вибраної теми, ступінь її розробленості, об'єктів і предмет аналізу, мета і завдання, новизна, теоретична і практична значимість); основна частина (де розглядається питання змісту, структури, форм методів теорії і практики землеустрою або землевпорядного проектування, які розкривають тему); яка включає 3-5 питань; висновки (де формується висновки і рекомендації по даній темі); список використаної літератури.
4. Робота виконується студентом самостійно, вона повинна бути написана зрозумілою мовою і технічно правильно оформлена. Робота формується лише у віддрукованому вигляді. На правій стороні сторінки повинні бути залишені поля, а сторінки повинні бути пронумеровані. Приведені в тексті цитати або інші дані із матеріальних джерел повинні бути точними, їх необхідно давати в лапках з обов'язковим посиланням і вказанням в низу сторінки джерела (автора, назва роботи, видавництво, рік видання і номера сторінки).
5. Робота рецензується викладачем і оцінюється, при одержанні негативної оцінки разом із рецензією віддається студенту на доопрацювання з врахуванням зауважень, а потім надається для повторної перевірки разом з рецензією.

Рекомендований план реферату на тему:

“Особливості землеустрою на території України в XVI – XVIII століттях”.

Вступ

1. Українські землі під час визвольної війни у другій половині XVII ст. .
2. Форми старшинського землеволодіння.
3. Утворення Речі Посполитої.
4. Переяславська Рада і її значення.
5. Становище України під владою Російської держави.

Висновки

Список використаної літератури.

8. Структура дисципліни для повного терміну навчання

№ з/п	Назва теми	Лекційні заняття, год	Практичні заняття, год	Самостійна робота студентів, год
1	2	3	4	5
Модуль 1. Історія земельних відносин і землеустрою до XIX ст.				
1.	Історія Землеустрою, геодезії, картографії та кадастру	2	2	2
2.	Початковий етап розвитку геодезичних та межувальних робіт	2	2	4
3.	Середньовічна картографія	2	4	4
4.	РОЗВИТОК МЕЖУВАЛЬНИХ ТА КАРТОГРАФІЧНИХ РОБІТ в XV – кінець XVIII ст	2	4	4
5	Геодезія, картографія та межування XVIII-XIX ст	2	4	4
Модуль 2. Історія земельних відносин і землеустрою від XIX ст. по наш час				
6.	ЗЕМЕЛЬНІ ПИТАННЯ КІНЦЯ XVIII - XIXст	2	4	4
7.	РОЗВИТОК ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX — НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ	2	2	4
8.	Радянські економічні та земельні реформи	2	4	4
9.	Землені реформи за часів незалежності України	2	4	4
10.	Землені реформи за часів незалежності України	2	4	4

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Рейтинг з навчальної роботи $R_{НР}$	Рейтинг з додаткової роботи $R_{ДР}$	Рейтинг штрафний $R_{ШТР}$	Підсумкова атестація (екзамен чи залік)	Загальна кількість балів
0-100	0-100	0-70	0-20	0-5	0-30	0-100
100	100	70	20	5	30	100

Примітки. 1. Відповідно до «Положення про кредитно-модульну систему навчання в НУБіП України», затвердженого ректором університету 03.04.2009 р., рейтинг студента з навчальної роботи $R_{НР}$ стосовно вивчення певної дисципліни визначається за формулою

$$R_{НР} = \frac{0,7 \cdot (R_{ЗМ}^{(1)} \cdot K_{ЗМ}^{(1)} + \dots + R_{ЗМ}^{(n)} \cdot K_{ЗМ}^{(n)})}{K_{ДИС}} + R_{ДР} - R_{ШТР},$$

де $R_{ЗМ}^{(1)}, \dots, R_{ЗМ}^{(n)}$ – рейтингові оцінки змістових модулів за 100-бальною шкалою;

n – кількість змістових модулів;

$K_{ЗМ}^{(1)}, \dots, K_{ЗМ}^{(n)}$ – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для відповідного змістового модуля;

$K_{ДИС} = K_{ЗМ}^{(1)} + \dots + K_{ЗМ}^{(n)}$ – кількість кредитів ECTS, передбачених робочим навчальним планом для дисципліни у поточному семестрі;

$R_{ДР}$ – рейтинг з додаткової роботи;

$R_{ШТР}$ – рейтинг штрафний.

Наведену формулу можна спростити, якщо прийняти $K_{ЗМ}^{(1)} = \dots = K_{ЗМ}^{(n)}$. Тоді вона буде мати вигляд

$$R_{НР} = \frac{0,7 \cdot (R_{ЗМ}^{(1)} + \dots + R_{ЗМ}^{(n)})}{n} + R_{ДР} - R_{ШТР}.$$

Рейтинг з додаткової роботи $R_{ДР}$ додається до $R_{НР}$ і не може перевищувати 20 балів. Він визначається лектором і надається студентам рішенням кафедри за виконання робіт, які не передбачені навчальним планом, але сприяють підвищенню рівня знань студентів з дисципліни.

Рейтинг штрафний $R_{ШТР}$ не перевищує 5 балів і віднімається від $R_{НР}$. Він визначається лектором і вводиться рішенням кафедри для студентів, які матеріал змістового модуля засвоїли невчасно, не дотримувалися графіка роботи, пропускали заняття тощо.

2. Згідно із зазначеним Положенням підготовка і захист курсового проекту (роботи) оцінюється за 100 бальною шкалою і далі переводиться в оцінки за національною шкалою та шкалою ECTS.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Форми контролю

По закінченню вивчення програми дисципліни «Землеустрій (Історія земельних відносин і землеустрою» студентами складається залік.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
<p>ОС бакалавр Напрямок підготовки / спеціальність – “<u>Геодезія та землеустрій</u>”</p>	<p>Кафедра Землевпорядного проектування 2020-2021 навч. рік</p>	<p>ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1 з дисципліни “ Історія земельних відносин та землеустрою ”</p>	Затверджую Зав. кафедри
			<p>(підпис) <u>Мартин А.Г.</u> (ПІБ) _____ 2020 р.</p>

Питання 1. Мета «Устава на волоки Господаря его милости во всем Великом Князении Литовском» 1557 р.:

1	зрівняння всіх селян та їх повинностей
2	ресстрація селянських дворів
3	ревізія незйнятих земель
4	освоєння нових родячих земель

Питання 2. Коли на Вашу думку Росія прийняла Зведення законів Російської держави – “Соборное уложение”, схвалене Земським собором, у якому законодавчо було оформлено кріпосне право?

1	1648 – 1649 рр.
2	1556 - 1557 рр.
3	1598 - 1599 рр.
4	1678 – 1687 рр.

Питання 3. Початком проведення земельної реформи вважається:

1	18 грудня 1990р.
2	15 березня 1991р.
3	13 березня 1992р.
4	1 листопада 1990р.
5	25 жовтня 2001р.

Питання 4. У племінно-родові часи ліси, пасовища, сіножаті:

1	були у розпорядженні старшин дворищ
2	виділялися у користування кожному члену-потужнику
3	перебували у спільному користуванні дворищ
4	були у розпорядженні голови роду

Питання 5. Розпорядником всіх земель Великого Князівства Литовського був:

1	постійний орган Пани-ради
2	князь
3	сейм, до якого входила шляхта
4	гетьман

Питання 6. В яких роках була проведена оцінка земель за загальносоюзною методикою:

1	1945-1960рр.
2	1960-1977рр.
3	1977-1980рр.
4	1980-1991рр.

Питання 7. Перевірку всіх землеволодінь Гетьманщини було проведено у:

1	1729-1731 рр.
2	1648-1649 рр.
3	1735-1736 рр.
4	1754-1756 рр.

Питання 8. Основними формами землеволодіння привілейованих класів у феодално-кріпосну епоху були:

--

Питання 9. Розставити у відповідності:

A. Закон про землю	1. Зрівняльний розподіл землі в індивідуальне користування за трудовими і споживчими нормами 2. Трудящі мають право користуватися землею, і їхнє землекористування є недоторканим і має ті форми, які склалися. Усі раніше конфісковані землі переходять у користування всього трудового народу 3. Організація державних радянських господарств, скасування назавжди і без будь-якого викупу приватної власності на землю
B. Тимчасове положення про спеціалізацію землі	
C. Селянський наказ	

Питання 10. Декрет про землю, прийнятий на Другому Всеросійському з'їзді Рад:

1	перетворив усю землю на загальнонародне надбання шляхом викупу у поміщиків земельних наділів
2	націоналізував землі трудового селянства шляхом ліквідації зрівняльного розподілу землі
3	скасував приватну власність на землю шляхом конфіскації
4	встановив загальнонародну власність на землю в результаті перерозподілу церковних і монастирських земель

Питання 11. У користуванні і власності царя знаходилися:

1	державні землі
2	помісні землеволодіння
3	церковні землі
4	дворцеві землі

Питання 12. Розставити у відповідності:

A. Радгосп	1. Форма сільськогосподарської виробничої кооперації, в якій усупільнюються засоби виробництва і землекористування 2. Добровільне об'єднання громадян для ведення колективного сільськогосподарства на основі усупільнення засобів виробництва, доходи в якому розподіляються за працею 3. Державне сільськогосподарське підприємство, в якому всі засоби виробництва, а також виробнича продукція є державною власністю 4. Колективна форма селянської трудової кооперації та взаємодопомоги, суть якої полягає в об'єднанні інвентаря, худоби і праці селян для виконання сільськогосподарських робіт протягом року або частково в сезонні періоди
B. Супряга	
C. Трудова сільськогосподарська артіль	
D. Трудова сільськогосподарська комуна	

Питання 13. Державні заходи з регулювання земельних відносин у XVI-XVII ст., які проводилися для встановлення хто, якими землями і на якій підставі володіє носили назву:

--

Питання 14. Яке слово пропущене в реченні:

Право власності на землю - це право володіти, і розпоряджатися земельними ділянками.	
---	--

Питання 15. В якому році були створені Проектні інститути по землевпорядкуванню «Укрземпроект» і їхні обласні експедиції:

1	1940р.
2	1961р.
3	1965р.
4	1945р.

Питання 16. Яку назву носила спеціальна земельна організація, яка була створена в умовах помісної системи XVI-XVII ст:

--

Питання 17. Маніфест про генеральне межування опублікований:

1	15 травня 1760 р.
2	19 вересня 1735 р.
3	15 травня 1754 р.
4	19 вересня 1765 р.

Питання 18. Чинш – це плата:

1	яка залежить від продуктивності земельної ділянки
2	яка залежить від розміру земельної ділянки
3	постійна плата
4	яка б могла бути змінена за вимогою чиновника

Питання 19. Розподіл генеральних дач між окремими власниками в період кріпосного права носив назву:

--

Питання 20. Згідно з указом від 9.11.1906р. проект якого розроблений Столипіним і підписав Микола II передбачає три групи заходів:

1	Розвиток селянської власності на селі, створення хутірських і відрубних господарств, переселенська політика
2	Виділення селян з общини і закріплення за ними землі у приватну власність, створення хутірських і відрубних господарств, переселенська політика
3	Створення селянського поземельного банку, виділення селян з общини і закріплення за ними землі у приватну власність, створення хутірських і відрубних господарств
4	Створення селянського поземельного банку, виділення селян з общини і закріплення за ними землі у приватну власність, переселенська політика

Питання 21. В якому році до Соборного положення було внесено правову норму, у якій визначався зміст поняття “право власності на землю”?:

1	в 1785 р.
2	в 1649 р.
3	в 1793 р.
4	в 1861 р.

Питання 22. Після Переяславської угоди 1654 р. українські землі, які заходились під владю козаків, були передані:

1	польським магнатам
2	козацькій старшині
3	самоврядним селянським поселенням
4	міщанам

Питання 23. У яких роках проводилась Столипінська реформа?

--

Питання 24. В чому заключається суть основних положень селянської реформи 1861 ро-

1	кріпосне право на поміщицьких селян скасовується назавжди і їм надається особисте і майнове право сільських жителів; усі землі, що перебувають як у користуванні поміщика, так і селянина, визнаються власністю поміщика; поміщики надають у користування селянам їхню садибу і, крім того, певний польовий наділ та інші угіддя на підставі правил місцевих положень
2	за надану з кріпосної залежності волю селянин, який звільняється, зобов'язаний відбувати поміщику повинність у вигляді оброку і панщини; селянину надається право викупу його садиби і за згодою поміщика – інших угідь
3	заборона роздрібного продажу селян на ярмарках; заборона безземельним дворянам купувати кріпосних селян; обмеження переведення землеробських кріпосних селян у дворові; надання селянам права викупитись при продажу землеволодіння з публічного торгу; надання селянам права на придбання власності на своє ім'я
4	кріпосне право на поміщицьких селян скасовується назавжди і їм надається особисте і майнове право сільських жителів; усі землі, що перебувають як у користуванні поміщика, так і селянина, визнаються власністю поміщика; поміщики надають у користування селянам їхню садибу і, крім того, певний польовий наділ та інші угіддя на підставі правил місцевих положень; ; надання селянам права викупитись при продажу землеволодіння з публічного торгу; надання селянам права на придбання власності на своє ім'я

ку?:

Питання 25. Виберіть правильні варіанти:

А. Назвіть основні форми землеволодінь Гетьманщини	<ol style="list-style-type: none">1. рангові володіння2. володіння надані за вислугу3. старшинське володіння4. волоки5. вільні землі6. спірні землі7. дворцові землі8. церковні землі9. міські володіння10. помістя
--	--

Питання 26. Державний іпотечний банк в Росії, який видавав довгострокові позики селянам для набуття ними земель у приватну власність:

--

Питання 27. Тип господарства, що утворився шляхом зведення общинних роздіблених земель в одну ділянку в період Столипінської аграрної реформи носило назву:

--

Питання 28. Які форми власності закріплені в новому Земельному кодексі України ?

1	Державна, спільна, приватна
2	Приватна, державна, комунальна
3	Державна, колективна, особиста
4	Приватна, державна, колективна

Питання 29. Міжгосподарське землевпорядкування у 50-х роках полягало в:

1	зміні складу і співвідношення угідь, організації території сівозмін
2	утворенні великих земельних землекористувань, усуненні їхніх недоліків
3	розміщенні населених пунктів і господарських центрів
4	агрозгосподарському обстеженні земель

Питання 30. Від чого залежав розмір «помістя», яке надавалось державою служилим людям?:

1	від кількості років, які були пройдені під час військової служби
2	від розмірів уже наданих земель та складу угідь
3	Від походження служилої людини та оборонного значення місцевості
4	Від військових та інших заслуг

11. Методи навчання

Словесні методи навчання

Лекція — інформативно-доказовий виклад великого за обсягом, складного за логічною побудовою навчального матеріалу.

Найпоширеніша вона в системі вузівської освіти. Відрізняється строгістю викладу. Читання лекцій передбачає ретельну підготовку викладача: визначення мети, складання чіткого плану, добір теоретичного й наочного матеріалу, логічний і послідовний виклад інформації. У школі найчастіше її використовують для узагальнення і систематизації знань після вивчення однієї або декількох взаємопов'язаних тем. За призначенням лекції поділяють на: вступні (дають загальне уявлення про завдання, зміст дисципліни, розкривають структуру і логіку розвитку конкретної галузі науки, сприяють розвитку в учнів інтересу до предмета з метою його творчого засвоєння); тематичні (присвячують розкриттю конкретних тем навчальної програми); оглядові (головне завдання полягає у сприянні належного взаємозв'язку і наступності між теоретичними знаннями і практичними вміннями та навичками учнів. Читають перед іспитами (установча), виконанням практичних, творчих, самостійних робіт); заключні (підбивають підсумки вивченого матеріалу через виділення вузлових питань, зосередження уваги на практичному значенні здобутих знань; стимулюють інтерес учнів до вивчення дисципліни).

Лекція за своєю суттю завжди діалогічна, вимагає від учителя врахування інтересів, настроїв, інформованості учнів. Науковий і фактичний матеріал її повинен відображати вузлові питання дисципліни. Готуючись до лекції, необхідно передбачити можливі запитання учнів.

Структура лекції є наслідком творчості вчителя. Проте доцільно передбачити: вступ (чіткий, короткий, виразний виклад вихідних позицій, можливе використання яскравих фактів, суперечливих ситуацій); виклад основного змісту (послідовне, адаптоване до рівня сприйняття викладення матеріалу); висновок (коротке узагальнення або яскрава цитата, що підбиває підсумок).

Метод лекції передбачає ознайомлення учнів з її планом, що допомагає стежити за послідовністю викладу матеріалу. Важливо навчити учнів конспектувати зміст лекції, виділяючи в ній головне. Це розвиває пам'ять, сприйняття, волю, вміння слухати, увагу, культуру мови.

Важливим є вміння володіти увагою учнів під час лекції. Для цього вчитель повинен уміти “панувати” над матеріалом. Цьому сприяє мова вчителя, інтерес звернення до учнів із запитаннями (“А як би ви діяли...?”, “Уявіть собі...” тощо), приклади-ілюстрації теоретичних положень, проблемний виклад, коментар (інтонація, пауза, риторичні запитання тощо).

Вчитель має бути уважним до всього, що відбувається в класі під час лекції, виявляючи вимогливість і такт. Важливою психолого-педагогічною умовою ефективності лекції є міра пізнання лектором самого себе: використовувати свої можливості, власні творчі пошуки, а не прагнути лише до копіювання навіть і кращих зразків.

Пояснення — словесне тлумачення понять, явищ, слів, термінів, принципів дій, прикладів тощо.

Головне його завдання — розкриття причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей розвитку природи, суспільства, людського мислення. Оскільки матеріал можна пояснювати різними логічними шляхами або способами міркування, пояснення може бути індуктивним, дедуктивним, традуктивним.

Індукція — спосіб міркування, при якому висновок отримують на основі аналізу окремих фактів. Індуктивне пояснення забезпечує можливість переходу від одиничних фактів до загальних положень. Дедукція — спосіб міркування, за якого частковий висновок робиться лише логічним шляхом від загальних положень.

У навчанні дедуктивні методи зводяться до вивчення спершу загальних положень (законів, правил, формул та ін.), а потім — часткових випадків або виявів загального положення. Такий підхід поширюється на вивчення багатьох граматичних правил, властивостей речовин і математичних співвідношень. Індуктивні та дедуктивні методи використовують не тільки як засоби пояснення в межах одного уроку, вони можуть бути логічною формою пояснення тем і цілих розділів, що охоплюють декілька уроків. Оскільки дедуктивні методи сприяють розвитку аналітичних особливостей мислення, а індуктивні — синтетичних, слід однаковою мірою використовувати обидва.

Традукція — вид умовиводу, в якому посилення і висновки є судженнями однакового ступеня загальності (висновок від одиничного до одиничного, від часткового до часткового, від загального до загального). Різновидом традуктивного умовиводу є аналогія.

Розрізняють кілька типів пояснень: причинні, які виявляють причини певного явища, події, факту (наприклад, пояснення передумов різних історичних подій, причин виникнення фізичних, хімічних та інших явищ тощо); генетичні, що розкривають передісторію явищ; закономірні, які розшифровують зміст закономірних зв'язків, конкретних виявів закону; структурні — розкривають будову об'єкта, взаємодію його елементів (наприклад, пояснення будови машин, приладів, механізмів); функціональні — допомагають усвідомити специфіку функціонування об'єкта (наприклад, пояснення дії приладу, машини).

Щоб пояснення було результативним, потрібно створити базу пояснення, тобто — актуалізувати (оживити, відтворити в пам'яті) раніше засвоєні знання, на основі яких будуватиметься логіка пояснення. Актуалізація опорних знань є обов'язковим елементом уроку, її здійснюють безпосередньо перед поясненням нового матеріалу як пасивним шляхом (викладач сам нагадує учням опорні знання), так і активним (учні одержують завдання, у процесі виконання яких згадують раніше вивчене).

Важливою умовою творчої діяльності є здатність людини до навмисної (довільної) актуалізації. Сутність її в тому, що людина, яка намагається подолати певні труднощі, ставить собі запитання: “Що мені необхідно знати (уміти) для того, щоб ...?”. Такий підхід до вирішення проблеми доцільно виховувати в учнів у процесі навчально-пізнавальної діяльності.

Процес пояснення буде ефективнішим, якщо викладач забезпечить надійний та оперативний зворотний зв'язок, отримуючи інформацію від учнів про ступінь розуміння, глибину проникнення в сутність пояснюваного явища. Він забезпечує уважне спостереження викладача за пізнавальною діяльністю учнів,

їх поведінкою, зосередженістю, а також ставить запитання, які дозволяють оцінити ефективність свого пояснення.

Полегшують розуміння пояснюваного матеріалу тлумачення рідко вживаних слів, уточнення термінів (понять), використання аналогії та образного зіставлення, переформулювання (перефразування) основних питань, використання повторення при роз'ясненні найбільш складних моментів.

Розповідь — образний, динамічний, емоційний виклад інформації про різні явища і події.

Характеризується відсутністю взаємних питань між викладачем та учнями, незначною тривалістю (10—12 хв.), доступною формою викладу. Викладач може використовувати цитати, резюмування, наочні засоби, яскраві образні приклади, зіставлення.

Розрізняють три типи розповіді: розповідь-вступ (використовують перед вивченням нової теми для стимулювання та актуалізації опорних знань), розповідь-викладання (пояснення), розповідь-завершення (проводять після пояснення або вивчення теми з метою узагальнення вивченого, підбиття підсумків).

За особливостями проникнення в явища дійсності розповіді бувають: художні, наукові, науково-популярні, описові. Художня розповідь — образний переказ фактів, вчинків дійових осіб тощо. Науково-популярна розповідь — виклад наукового або взагалі складного питання в загальнодоступній формі. Описова розповідь — послідовний виклад ознак, особливостей предметів і явищ навколишньої дійсності (її історичних пам'яток, внутрішніх переживань героя тощо). Головне завдання полягає в ознайомленні учнів з предметами та явищами. Це потребує від них значного запасу знань, розвиненої уяви, що робить описову розповідь нелегкою для сприймання.

Інструктаж — короткі, лаконічні, чіткі вказівки (рекомендації) щодо виконання дії.

Поділяється на вступний, поточний і заключний. Вступний інструктаж проводять перед початком самостійної роботи учнів, щоб довести до них мету й способи виконання завдання. Поточний інструктаж проводять у процесі самостійної роботи. Розрахований він на допомогу окремим учням. Якщо помилки є типовими, вчитель перериває роботу і дає додаткові роз'яснення всім учням. Під час заключного інструктажу підбивають підсумки, демонструють кращі роботи учнів, оцінюють їх, визначають подальші перспективи.

Практичні методи навчання

Лабораторні роботи — вивчення у школі природних явищ за допомогою спеціального обладнання.

Вони є одним із видів дослідницької самостійної роботи учнів, здійснюваної за завданням учителя в спеціально пристосованому приміщенні (лабораторії), де є необхідне обладнання (прилади, столи, витяжні шафи та ін.). Така робота сприяє поєднанню теорії з практикою, виробленню вмінь працювати з приладдям, опрацьовувати, аналізувати результати вимірювань і науково обґрунтовано оцінювати їх. Лабораторні роботи проводять як в ілюстративному (учні у своїх дослідках відтворюють те, що було попередньо продемонстровано учителем або про-

читано в підручнику), так і в дослідницькому плані (учні самі вперше виконують поставлене перед ними пізнавальне значення й на основі дослідів самостійно приходять до нових висновків).

До лабораторних робіт учителі вдаються перед поясненням нового матеріалу, в процесі або після його вивчення. Вони бувають фронтальні й групові. Під час фронтальних лабораторних робіт усі учні класу виконують одночасно одну й ту саму роботу на нескладному обладнанні. При виконанні групових (окремими групами учнів) лабораторних робіт чітко розмежовують завдання між учнями, дбають про зміну їх занять у складі однієї групи. В усіх випадках важливо ґрунтовно пояснити учням мету роботи, її пізнавальне завдання, повторити теоретичний матеріал, докладно ознайомити з планом роботи. За фронтальної лабораторної роботи проводять усний інструктаж, зрідка письмовий.

Під час лабораторної роботи вчитель уважно стежить за діями учнів, дотриманням ними техніки безпеки, консультує їх. Завершується лабораторна робота усним або письмовим звітом учнів. Її результати вчитель оцінює у формі бесіди.

Методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності

Метод усного опитування. Є найпоширенішим і найбільш ефективним. Його використовують при вивченні майже всіх предметів. Полягає у з'ясуванні рівня знань учня завдяки прямому контакту з ним під час перевіркової бесіди. Усне опитування передбачає постановку вчителем питань (завдань), підготовку учнів до відповіді та демонстрування своїх знань, корекцію і самоконтроль викладених знань у процесі відповіді, аналіз та оцінювання її.

Перевірочні питання і завдання вчителя бувають репродуктивними (відтворення вивченого), реконструктивними (застосування знань і вмінь у змінених ситуаціях), творчими (застосування знань і вмінь у нестандартних умовах, перенесення засвоєних принципів доведення на вирішення складніших мислительних завдань). Такі питання бувають основними (передбачають самостійну розгорнуту відповідь), додатковими (уточнення по ходу відповіді), допоміжними (навідними, допомагають виправити неточності у відповіді). За формулюванням — звичайними (“Які умови є важливими для життя рослин?”), проблемними (“Чи можливо, щоб функція була одночасно прямою і непрямою?”); за формою висловлення — логічними, цілеспрямованими, чіткими, зрозумілими і посильними; за місцем організації і проведення — класними і домашніми; за методом перевірки результатів — традиційними, тестовими, програмованими (машинними або безмашинними); за охопленням учнів перевіркою — індивідуальними, фронтальними, ущільненими (груповими).

Індивідуальне опитування передбачає перевірку знань, умінь та навичок окремих учнів. При цьому більшість учнів залишається пасивними. Тому важливо під час такого контролю активізувати увагу та діяльність усього класу. Цього можна досягти за допомогою таких прийомів, як продовження або рецензування відповіді, внесення до неї доповнень та уточнень.

При підготовці до перевірки знань викладач повинен підготувати форму для обліку результатів опитування. Усне контрольне опитування проводять про-

тягом 10—20 хв. На одне й те ж запитання може бути вислухано декілька відповідей, поки не буде одержано правильну і вичерпну.

Фронтальна (побіжна) перевірка передбачає оперативне, найчастіше усне опитування всіх учнів. Масовість та оперативність часто роблять її дещо формальною і поверховою. Однак з її допомогою викладач може визначити прогалини у знаннях усіх учнів.

Групова перевірка охоплює невелику групу (5—7) учнів і відбувається найчастіше у формі ущільненого опитування. Під час неї одночасно різними способами опитують декількох учнів (індивідуальне опитування біля дошки, виконання завдань на місці за картками, коментування або рецензування відповіді товариша та ін.). Вона дає змогу перевірити більшу, ніж звичайно, кількість учнів, але порушує фронтальну роботу і логічність у побудові уроку. Групову перевірку використовують здебільшого під кінець чверті, переважно для спеціальної перевірки учнів, підготовка яких викликає певні сумніви. Групове опитування займає проміжне місце між фронтальним та індивідуальним за глибиною перевірки і кількісним охопленням учнів.

Сильним активізуючим фактором при фронтальному і груповому опитуванні є виставлення поурочного бала. Така форма атестації враховує всі види діяльності учнів на уроці (відповідь стосовно раніше вивченого матеріалу, доповнення та уточнення відповідей інших учнів, пізнавальна активність при засвоєнні нового матеріалу тощо). Система поурочної оцінки сприяє активізації роботи класу від початку й до кінця уроку і дає змогу оцінити знання значної кількості учнів.

Письмовий контроль. Особливістю письмової контрольної роботи, порівняно з усною перевіркою, є глибина відповідей на запитання і виконання практичних дій, більша тривалість її проведення і підбиття підсумків. Її проводять у формі письмових відповідей на запитання, письмового розв'язання задач, предметних диктантів (математичних, фізичних тощо), які дають змогу оперативно визначити якість знань учнів. Найпоширенішим способом проведення предметних диктантів є письмове завершення учнями фрази, початок якої вимовляє викладач. Наприклад: “Силою струму називається...”. Результати таких диктантів визначають шляхом заслуховування і коментування відповідей окремих учнів або парної роботи на уроці, коли два учні обмінюються своїми зошитами і перевіряють правильність відповідей один в одного. Такий контроль сприяє формуванню навиків самоконтролю.

З метою перевірки знань проводять і так звані “експрес-диктанти”, під час яких учні пишуть відповіді у двох зошитах (контрольному і робочому). Контрольний здають викладачеві, робочий залишають у себе. Диктант перевіряють за робочим екземпляром, фронтально або способом парного контролю. За фронтальної перевірки учень сам виставляє собі оцінку за виконану роботу. Письмовий контроль дає змогу за короткий проміжок часу перевірити багатьох учнів, зберегти результати перевірки; виявляти неточності у відповідях учнів. Але він забieraє багато часу в учителя для перевірки письмових робіт.

Тестові методи перевірки знань. Вони становлять систему завдань для оцінювання знань учня, студента за допомогою кількісних норм. Здебільшого передбачають вибір особою, яка проходить тестування, однієї з кількох запропонованих відповідей. Термін запровадив до вжитку у 1899 р. американський пси-

холог Джеймс Кеттел (1860—1944), а тести як прийом оцінювання почали застосовувати у Великобританії у 1864 р. На відміну від традиційних методів контролю, орієнтованих в основному на перевірку засвоєння конкретних знань, тестовий контроль спрямований на перевірку засвоєння ключових елементів навчального матеріалу. Він відрізняється більшою об'єктивністю, усуває суб'єктивізм, скорочує час на перевірку, сприяє дотриманню єдності вимог, запобігає випадковості при оцінюванні знань, забезпечує сприйняття учнем оцінки як об'єктивної, дає змогу статистично опрацювати одержані результати.

У шкільній практиці найпоширенішими є тести досягнень, креативності, критеріально-орієнтовані.

Тести досягнень використовують для оцінювання рівня розвитку логічного мислення учнів, оволодіння ними розумовими операціями, науковими принципами, основними законами та ін., а спеціалізовані тести досягнень дають змогу оцінити рівень засвоєння окремих тем, понять, явищ, процесів, способів дій у межах конкретного навчального предмета. Тести креативності використовують для оцінювання творчих здібностей учнів, уміння знаходити нетрадиційні способи вирішення проблемних завдань. Критеріально-орієнтовані тести використовують для визначення динаміки індивідуальних досягнень щодо певного критерію (наприклад, динаміки розвитку уміння).

Тестовий контроль ще рідко застосовують у вітчизняній школі у зв'язку з незначним вибором педагогічно апробованих тестів, методичних рекомендацій щодо їх використання.

Іспити (екзамени). Екзамени, як і інші види перевірки успішності, підвищують відповідальність учителя і кожного школяра за свою роботу, сприяють систематизації вивченого, вихованню в учнів вимогливості до себе тощо. Влаштовують їх в урочистій, діловій і спокійній атмосфері, перевіряючи знання учнів вимогливо, але тактовно і доброзичливо, виставляючи оцінки відповідно до єдиних критеріїв і норм.

Іспити проводять методом письмової роботи, бесіди, практичної, лабораторної роботи, тестування, захисту учнівських науково-дослідних робіт. За результатами навчання учням (випускникам) видають відповідний документ (табель, свідоцтво, атестат, довідка).

Для забезпечення загального контролю запроваджено державну підсумкову атестацію учнів. Проводять її в усіх без винятку навчальних закладах. Її зміст, форми і порядок проведення визначає Міністерство освіти і науки України.

Нерідко вчителі вважають психологічно доцільним здійснювати взаємоконтроль учнів як метод взаємодопомоги сильніших слабшим. Від педагогів залежить, щоб взаємоконтроль не перетворювався на штучний засіб “витягування” слабшого (підказування, шпаргалки, списування завдань).

Засобом активізації свідомості, зміцнення знань, розвитку умінь і навичок є самоконтроль. Згідно з ним учнів, які користуються повною довірою педагогів унаслідок свідомого ставлення до навчання, переводять на самоконтроль, довіряючи їм самим собі виставляти оцінку. Цей метод спонукає їх до підвищеної відповідальності. Стосовно більшості учнів досвідчений педагог використовує систему неповного самоконтролю, інколи, наприклад, дозволяючи наприкінці творчих робіт заглянути у підручник, перевірити написане. При виконанні пись-

мових контрольних робіт, особливо диктантів, учитель залишає певний час, щоб учні змогли уважно прочитати написане, виправити випадково зроблені помилки.

Самооцінка учня в навчальному процесі розвиває критичне ставлення до своїх здібностей і можливостей, об'єктивне оцінювання результатів навчання. За результатами самооцінки учнів поділяють на таких, що переоцінюють, недооцінюють, оцінюють себе адекватно. Для формування навичок самоконтролю й адекватної самооцінки учнів треба мотивувати виставлену йому оцінку, пропонувати йому оцінити свою відповідь, організувати у класі взаємоконтроль, рецензування відповідей інших учнів тощо. Важливо при цьому ознайомити їх з нормами і критеріями оцінювання знань.

Результати самоконтролю і самооцінки знань з окремих тем вносять у класний журнал, що сприятливо впливає на зміцнення відповідальності учнів за навчальну роботу.

12. Рекомендована література з дисципліни.

Основна література

1. Третяк А.М. Історія земельних відносин і землеустрою в Україні. Навчальний посібник. – К.: Аграрна наука, 2001. - 280с.
2. Новаковський Л.Я., Третяк А.М., Добряк Д.С. Земельна реформа і землеустрій. – К.: 2001. - 138 с.
3. Бистров Г.Е. Земельна і аграрна реформа в зарубіжних країнах. – Мінськ: БДПУ, -1999.

Додаткова література

1. Земельний кодекс України. – К.: Атіка, 2001. - 96 с.
2. Новаковський Л.Я., Третяк А.М. Основні положення концепції земельної реформи в Україні, К.: ІЗУ УААН, 2000.
3. Земельні відносини в Україні. Законодавчі акти і нормативні документи. К.: “Урожай”, 1998.
4. Третяк А.М. Управління земельними ресурсами та реєстрація землі в Україні. К.: ІЗУ УААН, 1998.- 224с.
5. Третяк А.М. Теоретичні основи землеустрою. - К.: ІЗУ УААН, 2002. - 152с.